

Anna Budzyńska

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

WPLYW PROCESÓW GLOBALIZACYJNYCH NA RYNEK CUKRU W UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Na rynku cukru w Unii Europejskiej pod wpływem procesów globalizacyjnych na światowym rynku tego produktu została wprowadzona reforma, która ma przygotować unijnych producentów na całkowitą liberalizację wymiany handlowej oraz zredukować mechanizmy interwencjonizmu państwowego. W pracy przedstawiono zmiany zachodzące na światowym rynku cukru pod wpływem przeobrażeń rynkowych oraz ich wpływ na rynek cukru w Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: globalizacja, rynek cukru, Unia Europejska.

1. Wstęp

Proces globalizacji to zjawisko wszechobecne, nasilające się w bardzo szybkim tempie. Globalizacja przebiega żywiołowo i jest procesem długookresowym. Charakteryzuje się wielopoziomowością i wielowymiarowością. Powstaje na skutek działań i zjawisk o wymiarze ogólnoświatowym¹. Z ekonomicznego punktu widzenia procesy globalizacyjne wpływają na zmianę charakteru działania rynku, ponieważ przyczyniają się do ograniczania barier dla rynkowego mechanizmu alokacji czynników produkcji ponad granicami krajów. Uwalniając rynek od barier granicznych, globalizacja jednocześnie likwiduje ograniczenia dla konkurencji². Poza tym globalne czynniki ekonomiczne wymuszają korektę stosowanej polityki i przyczyniają się do powstawania względnej równowagi na rynku globalnym³. Po-

¹ M. Malinowska, *Globalizacja i zachowania podmiotów rynkowych – aspekt teoretyczny*, [w:] *Zachowania podmiotów rynkowych w warunkach globalizacji*, red. M. Malinowska, B. Kucharska, PWE, Warszawa 2006, s. 11.

² W. Szymański, *Globalizacja a konkurencja i mikroekonomiczne podstawy równowagi makroekonomicznej*, [w:] *Przedsiębiorstwo wobec globalizacji i integracji*, red. W. Szymański, SGH, Warszawa 2002, s. 10.

³ D. Staszczak, *USA – UE wzajemne stosunki na tle zmian systemu światowego*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001, s. 181.

wyższe czynniki procesu globalizacji doprowadziły do szeregu zmian na światowym rynku cukru, którego znaczenie na arenie międzynarodowej systematycznie wzrasta. Przyczyniły się do tego przemiany w polityce handlowej stosowanej przez poszczególne kraje, wynikające z postanowień rund negocjacyjnych Światowej Organizacji Handlu (WTO).

Cukier w ostatnich latach jest jednym z najważniejszych produktów pochodzenia rolniczego w światowym handlu⁴. Cukrownictwo zajmuje znaczącą pozycję w przemyśle spożywczym. Rynek cukru w większości krajów charakteryzował się wykorzystywaniem państwowych środków wsparcia, jednakże z uwagi na ustalenia w ramach WTO następują zmiany w przepisach prawnych poszczególnych państw, które z jednej strony zmniejszają stosowane środki wspomagające krajowych producentów cukru, a z drugiej strony przyczyniają się do zwiększenia obrotów handlowych cukrem na świecie.

Światowy sektor cukrowniczy dzięki procesom globalizacyjnym znacznie poprawił swoją konkurencyjność. Koncentracja produkcji przyczyniła się do efektywniejszego wykorzystania zasobów i obniżki kosztów, co w wymiarze globalnym oznacza spadek cen dla konsumentów. W wielu miejscach działalność w tym sektorze odbywa się na podstawie norm prawnych, które nie opierają się na zasadzie racjonalności ekonomicznej, lecz stanowią wsparcie dla rodzimych producentów. Taka sytuacja ma miejsce w Unii Europejskiej, przez co unijny sektor cukrowniczy nie zaabsorbował najważniejszych przemian i jego pozycja konkurencyjna odbiega od światowego poziomu. Niemniej jednak, z uwagi na konieczność podążania w kierunku światowego rozwoju, także w Unii Europejskiej regulacje legislacyjne ulegają złagodzeniu, a przedsiębiorstwa stają w obliczu konieczności poprawy swojej pozycji konkurencyjnej. Z uwagi na posiadany potencjał konkurencyjny oczywiste jest, że podmioty Wspólnoty Europejskiej z sektora cukrowniczego odegrają ważną rolę także na rynku globalnym i mają szansę na osiągnięcie znaczącej pozycji, jeżeli wykorzystają posiadane źródła przewagi konkurencyjnej.

2. Procesy globalizacyjne na światowym rynku cukru

Wśród wielu różnych definicji globalizacji w odniesieniu do całej gospodarki występują również definicje wyjaśniające procesy globalizacyjne wyłącznie dla przemysłu rolno-spożywczego. Według J. von Brauna i T. Mengistu globalizacja agrobiznesu to integracja produkcji i przetwórstwa w rolnictwie oraz przemyśle spożywczym w układzie międzynarodowym, za pośrednictwem rynków, standaryzacji, regulacji i technologii⁵. Rynek cukru jako jeden z sektorów agrobiznesu zmienił się

⁴ Wartość wymiany międzynarodowej cukru wyniosła ponad 20 mld USD w 2009 r. Większy handel odbywał się tylko w przypadku mięsa, zbóż, owoców i warzyw oraz roślin oleistych.

⁵ J. von Braun, T. Mengistu, *Poverty and the Globalization of the Food and Agriculture System, 2020 Focus Brief on the World's Poor and Hungry People*, International Food Policy Research Institute, Washington 2007, s. 1.

na przestrzeni ostatnich dwóch dekad na skutek procesów globalizacji. Najważniejsze przeobrażenia na światowym rynku cukru można zaobserwować w integracji i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym za pośrednictwem międzynarodowych koncernów oraz w zwiększeniu roli producentów cukru z krajów rozwijających się. Przemiany te były spowodowane procesami nie tylko związanymi z globalizacją, ale także z ustaleniami państw biorących udział w negocjacjach w sprawie liberalizacji handlu na świecie w ramach GATT/WTO. Do tej pory odbyło się osiem rund negocjacyjnych, podczas których przedstawiciele poszczególnych krajów ustalali zakres redukcji ceł, środków pozataryfowych, dostępu do rynku krajów rozwijających się oraz redukcję instrumentów wspierania eksportu krajowego. Kwestie handlu artykułami rolnymi okazały się najbardziej drażliwą sprawą podczas negocjacji⁶. Istotne zmiany w zasadach międzynarodowej wymiany produkcji rolnej zaszły dopiero po roku 2001. Kraje rozwinięte, które stymulowały podaż artykułów rolnych poprzez system zachęt ze strony państwa, borykały się z coraz większymi nadwyżkami, które, obciążając budżety narodowe, upłynniały na światowych rynkach dzięki subsydiom eksportowym. Przyczyniało się to do zaniżania cen artykułów rolnych i zniekształcało światowy system handlowy, utrudniając wymianę handlową i rozwój rolnictwa w krajach rozwijających się⁷.

W ramach Rundy Urugwajskiej opisano „Porozumienie o rolnictwie”, oparte na 3 filarach: dostępu do rynku, wewnętrznego wsparcia oraz wspierania eksportu⁸, które po raz pierwszy w historii negocjacji GATT/WTO ujęło w wyczerpujący sposób wszystkie dyscypliny dotyczące światowego handlu artykułami rolnymi. Kolejne rundy negocjacyjne zawierały coraz dalej posunięte ograniczenia w instrumentach stosowanego interwencjonizmu państwowego dla produkcji rolnej. Zakładano powstanie systemu handlu światowego opartego wyłącznie na regułach rynkowych⁹.

Rynek cukru charakteryzował się wykorzystywaniem państwowych środków wsparcia w większości krajów, jednakże z uwagi na ustalenia w ramach GATT/WTO następują zmiany w przepisach prawnych poszczególnych państw, które z jednej strony zmniejszają stosowane środki wspomagające krajowych producentów cukru, a z drugiej strony przyczyniają się do zwiększenia obrotów handlowych cukrem na świecie.

W badanym okresie 16 sezonów występowała tendencja rosnąca zarówno w wolumenie eksportu, jak i importu w światowym handlu cukrem. Eksport przewyższał import. Nadwyżka eksportu nad importem sukcesywnie się powiększała – na początku badanego okresu eksport był o 1,5% wyższy od importu, podczas gdy

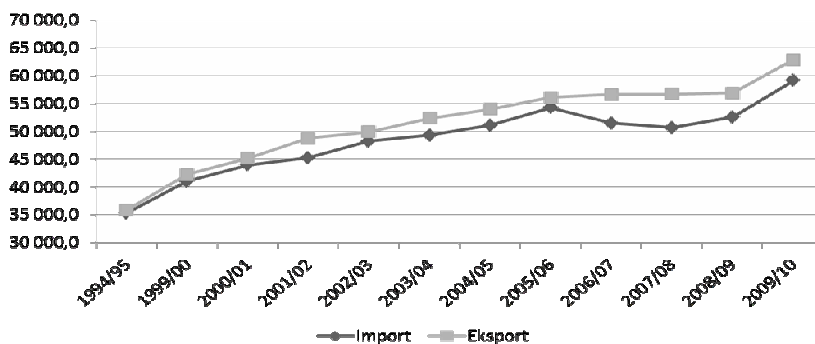
⁶ P. Krugman, M. Obstfeld, *Ekonomia międzynarodowa. Teoria i praktyka*, Tom I, PWN, Warszawa 2007, s. 332.

⁷ D. Kopiński, *Liberalizacja handlu artykułami rolnymi na forum WTO*, [w:] *10 lat Światowej Organizacji Handlu*, Aboretum, Warszawa 2005, s. 133-134.

⁸ *The Agriculture Agreement: new rules and commitments*, http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm3_e.htm, 01.03.2011.

⁹ D. Kopiński, wyd. cyt., s. 141.

pod koniec o 6,5%. Wolumen eksportu wzrósł w międzynarodowej wymianie handlowej o 75%, wzrastając rocznie średnio prawie o 5%. Natomiast w przypadku ilości importowanego cukru na świecie wzrost w badanym okresie wyniósł 68%, dając średnioroczny przyrost na poziomie 4%. W latach 2006-2008 występowała tendencja malejąca w wolumentie importu cukru na świecie.

Rys. 1. Wolumen światowego importu i eksportu cukru w latach 1994-2010 (w tys. ton cukru surowego)

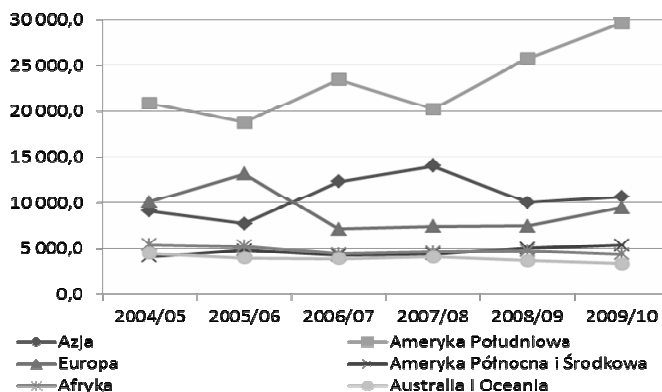
Źródło: opracowanie własne na podstawie Ł. Chmielewski, *Światowy rynek cukru. Opracowanie sygnałne*, wydania z lat 2005-2010, Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa, Warszawa.

Międzynarodowy handel cukrem i jego produkcja mają silny kontekst polityczny, co znacznie odróżnia cukier od wielu innych produktów rolno-spożywczych¹⁰. Niemniej jednak działania liberalizacyjne GATT/WTO wywarły wpływ również na handel na rynku cukru, czego wyrazem jest wzrost w międzynarodowej wymianie artykułów rolnych udziału cukru pochodzącego z krajów rozwijających się.

Największymi eksporterami cukru w pierwszej dekadzie XXI wieku byli producenci z Ameryki Południowej, Europy i Azji. Na początku badanego okresu ilość cukru eksportowanego z krajów Ameryki Południowej dwukrotnie przewyższała wielkość eksportu z krajów europejskich i azjatyckich, podczas gdy w sezonie 2009/10 przewaga ta była trzykrotna. W badanym okresie występowały wahania w wolumentie eksportu cukru zależnie od miejsca pochodzenia, jednakże kraje Ameryki Południowej uzyskały największy przyrost w eksporcie cukru, wynoszący 50%. Korzystna tendencja wzrostowa charakteryzowała również eksporterów z krajów azjatyckich, w których ilość wywiezionego cukru w szczytowym sezonie 2007/08 wzrosła również o prawie 50%. W 2. połowie pierwszej dekady XXI wieku producenci europejscy wyraźnie stracili na znaczeniu wśród głównych eksporte-

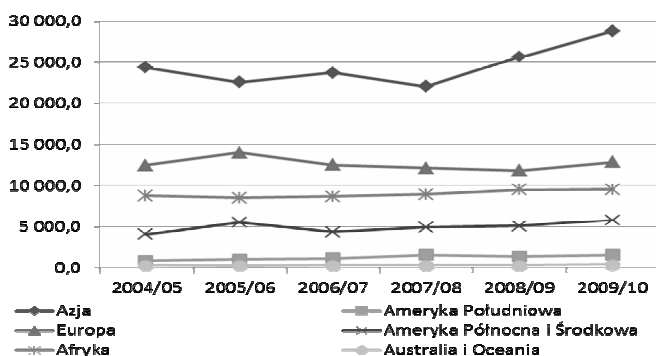
¹⁰ Ł. Chudoba, *Wpływ systemu regulacji rynku cukru na przemysł cukrowniczy w Polsce i 15 krajach Unii Europejskiej*, IERiGŻ, Warszawa 2004, s. 5.

rów cukru, czego bezpośrednią przyczyną było wprowadzenie reformy cukru na rynku Unii Europejskiej. Eksporterzy z pozostałych kontynentów dostarczali na światowy rynek zbliżoną ilość cukru. Nie występowały również wśród nich większe wahania wolumenu eksportu.

Rys. 2. Eksport cukru na światowym rynku według kontynentów w latach 2004-2010 (w tys. ton cukru surowego)

Źródło: jak do rys. 1.

Rys. 3. Import cukru na światowym rynku według kontynentów w latach 2004-2010 (w tys. ton cukru surowego)

Źródło: jak do rys. 1.

Główni importerzy cukru pochodzą z krajów azjatyckich i europejskich. Najmniej cukru importują natomiast kraje Australii i Ameryki Południowej. Wśród importerów występowała ustabilizowana sytuacja w przypadku ilości wwożonego cukru, z niewielką tendencją wzrostową. Jedyne fluktuacje można zaobserwować w przypadku importu z krajów azjatyckich, który na początku badanego okresu nieznacznie się wahał, z tendencją malejącą, aby w ostatnich dwóch badanych okresach wzrosnąć o 30%.

Główne kraje eksportujące cukier to Brazylia i Indie. Są one również największymi producentami cukru na świecie. Na terytorium tych krajów można zaobserwować stałą tendencję ekspansji koncernów cukrowniczych, które oprócz zwiększania koncentracji na rynkach wewnętrznych uruchamiają coraz to nowe zakłady produkcyjne, powiększając krajową podaż cukru. W sezonie 2003/04 w Indiach cukier produkowano w 461 cukrowniach. W następnych okresach liczba cukrowni wzrastała średnio o 8 rocznie¹¹. Natomiast w Brazylii w sezonie 2003/04 było 213 cukrowni, a w 2006/07 – 376, co dawało średnio rocznie 10 nowych zakładów produkcyjnych¹². Oprócz tendencji do zwiększania liczby zakładów produkcyjnych, rynek cukru w tych krajach charakteryzował się wydłużaniem okresów produkcyjnych i modernizacją istniejących fabryk, czego skutkiem jest znaczny wzrost wydajności. Koncern Cosan, największy brazylijski potentat na rynku cukru, jest jednocześnie największym światowym koncernem. Na przestrzeni 5 sezonów sprzedaż cukru wyprodukowanego przez ten koncern wzrosła o ponad 60%¹³.

Koncerny działające na terytorium największych producentów cukru wykorzystują w konkurencji globalnej głównie przewagę komparatywną, która charakteryzuje się możliwością tańszego wytwarzania produktów z uwagi na niższe koszty¹⁴. Produkcja cukru trzcinowego w tych krajach jest znacznie tańsza niż produkcja cukru buraczanego u ich głównych konkurentów pochodzących z Unii Europejskiej. Producenci z Brazylii i Indii wykorzystują przede wszystkim niskie koszty pracy oraz fakt, że trzcina cukrowa jest rośliną wielosezonową, w przeciwieństwie do jednorocznych buraków cukrowych, co zapewnia im tańszą i stabilniejszą bazę surowcową.

3. Reforma rynku cukru w Unii Europejskiej jako skutek globalizacji światowego rynku tego produktu

Unia Europejska jest ważnym podmiotem na światowym rynku cukru. Obecnie, jako wspólnota 27 państw, jest trzecim producentem cukru na świecie, a pierwszym wytwarzającym cukier buraczany. Mieszkańcy Unii Europejskiej zajmują drugie miejsce w konsumpcji cukru na świecie. Eksport Wspólnoty zajmuje trzecie miejsce w globalnej wymianie międzynarodowej. Jednakże do lat 90. UE była głównym światowym producentem cukru i jego eksporterem, mimo że liczyła wtedy 15 członków.

W 2005 r. Unia Europejska, w związku z koniecznością wypełnienia postanowień Rundy Urugwajskiej, przygotowała reformę rynku cukru, która weszła w ży-

¹¹ *Sugar Futures, Feasibility Study*, Multi Commodity Exchange of India Ltd, Mumbai 2005, s. 9-10.

¹² *Sugar: World Production Supply and Distribution*, United States Department of Agriculture, USDA Foreign Agricultural Service, May 2010, s. 2.

¹³ P. Mizutani, *Sugar, Ethanol & Cogen*, Cosan Day, New York, 26 October 2010, s. 12.

¹⁴ D. Staszczak, *Globalizacja, Zbiorowa hegemonia mocarstw i korporacji transnarodowych a globalny marketing*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 9.

cie w 2006 r. i będzie obowiązywać do roku 2015. Celem reformy jest dążenie do poprawy konkurencyjności unijnego sektora cukrowniczego oraz zmniejszenie przewagi podaży cukru nad popytem¹⁵. Powyższy cel ma zostać osiągnięty dzięki wprowadzeniu płatności oddzielonych od produkcji i zastosowaniu zasad współzależności oraz mechanizmów restrukturyzacji tego sektora. Zreformowana wspólna organizacja rynku cukru ma zapewnić stałą równowagę na rynku pomiędzy poziomem produkcji na obszarze Unii Europejskiej a produkcją światową, dzięki czemu Wspólnota będzie mogła wywiązać się ze zobowiązań międzynarodowych¹⁶.

Główne założenia reformy sformułowano następująco¹⁷:

- a) redukcja preferencyjnych cen urzędowych;
- b) uproszczenie systemu kwot produkcyjnych;
- c) zmniejszenie minimalnych cen skupu buraków;
- d) restrukturyzacja przemysłu cukrowniczego;
- e) zmiany w zakresie handlu zagranicznego.

W ramach redukcji preferencyjnych cen urzędowych nastąpiła obniżka ceny cukru białego o 36% (z 631,9 do 404,5 euro za tonę)¹⁸. Wprowadzono uproszczenie systemu kwot produkcyjnych, które polega na połączeniu dotychczas obowiązujących kwot A i B w jedną kwotę produkcyjną – nowy system obejmujący przedłużenie systemu kwot dla cukru będzie obowiązywał do roku gospodarczego 2014/15 – bez klauzuli umożliwiającej jego rewizję. W stosunku do cukru pozakwotowego (dawna kwota C) reforma przewidziała możliwość jego produkcji w niewielkiej, wyznaczonej konkretnie dla każdego państwa ilości dla krajów, które do tej pory go produkowały¹⁹.

Od 2006 r. postanowiono stopniowo obniżać minimalną cenę skupu buraków cukrowych z 32,9 do 26,3 euro za tonę²⁰. Jako rekompensatę plantatorzy buraków cukrowych, którzy w wyniku obniżki cen stracili 60% swoich dochodów, otrzymają dopłaty wyrównawcze na poziomie 64% redukcji ceny. Pomoc ta będzie całkowicie oddzielona od produkcji, a włączona do systemu jednolitych płatności. W okresie przejściowym, trwającym maksymalnie do 5 lat, państwa członkowskie uzyskają dostęp do płatności przejściowej dostosowawczej, jeżeli zredukują swoje kwoty powyżej 50%. Wsparcie to będzie odpowiadało maksymalnie 30% utraconych dochodów²¹.

¹⁵ P. Szajner, *Zmiany w systemie regulacji rynku cukru w Unii Europejskiej*, „Przemysł Spożywczy” 2006, nr 1, s. 14.

¹⁶ *Akty prawne Unii Europejskiej dotyczące mechanizmów WPR administrowanych przez AGR, ARR*, Warszawa 2006, s. 16.

¹⁷ A. Artyszak, A. Budzyńska, *Zasady reformy rynku cukru*, „Wieś Jutra” 2006, nr 2, s. 7.

¹⁸ Rozporządzenie Wspólnoty Europejskiej nr 318/2006 w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze cukru (Dz.Urz. WE 2006, L 58/1).

¹⁹ P. Szajner, wyd. cyt., s. 14.

²⁰ T. Kondrakiewicz, *Holdingi w przemyśle cukrowniczym. Procesy dostosowawcze do integracji z UE*, UMCS, Lublin 2000, s. 87.

²¹ A. Artyszak, A. Budzyńska, *Co dalej z reformą rynku cukru?*, „Wieś Jutra” 2005, nr 12, s. 14.

Restrukturyzacja przemysłu cukrowniczego polegała na tym, że cukrownie były zachęcane wysokimi rekompensatami do zamykania zakładów. Przez 4 lata dla cukrowni i producentów izoglukozy i syropu insulinowego przewidziano pomoc, która miała przeciwdziałać negatywnym skutkom w sferze socjalnej i środowiskowej. Pomoc na restrukturyzację miała być przyznawana w zależności od stopnia redukcji kwot produkcyjnych – w przypadku częściowego demontażu cukrowni i kontynuacji produkcji z wyłączeniem produktów objętych wspólną organizacją rynku cukru 75% całej kwoty, natomiast w przypadku częściowego zrzeczenia się kwoty przy kontynuacji produkcji objętej wspólną organizacją rynku w sektorze cukru, z wyłączeniem rafinacji cukru surowego – 35% całej kwoty. Poza tym 15% kwoty rekompensaty na restrukturyzację przeznaczono w latach 2006-2010 na instrumenty dywersyfikacji w regionach poszkodowanych w wyniku procesu restrukturyzacji. Program zakładał w latach 2006-2011 dostarczanie bodźców do opuszczania rynku cukru przez inwestorów mniej konkurencyjnych poprzez fundusze pokrywające społeczne i środowiskowe skutki zamykania fabryk. Ma to doprowadzić do ograniczenia produkcji cukru w UE, co jest konieczne do zrównoważenia rynku w świetle zniesienia eksportu kwoty C oraz importu z krajów AKP i w ramach EBA²² po sezonie 2009/10. Z rynku wewnętrznego UE zostanie według szacunków zredukowana produkcja o ok. 6 mln ton²³.

Powyższe zmiany w systemie regulacji unijnego rynku cukru według szacunków Komisji Europejskiej będą miały znaczący wpływ na opłacalność produkcji. Przewidywane jest zmniejszenie kwoty produkcyjnej o ok. 16%. Ponadto reforma przyczyni się do obniżenia marży przetwórczej o 30%. Z tego powodu nie jest możliwe przeprowadzenie reformy bez jednoczesnej głębokiej restrukturyzacji i modernizacji sektora cukrowniczego, które powinny doprowadzić do zmniejszenia stałych kosztów przerobu buraków cukrowych o 20%, w przeciwnym wypadku bowiem producenci utracą zdolności generowania zysków²⁴.

Reforma unijnego rynku cukru jest katalizatorem dla reform przeprowadzanych w innych państwach, które odznaczały się wysoką pomocą i protekcją swoich sektorów. Państwa te czują presję na zreformowanie ich sektorów cukru i prawdopodobnie będą naśladować reformę UE, znając już środki i ich wpływ na rynek i gospodarke.

²² Inicjatywa EBA (*Everything But Arms* – wszystko prócz broni) obowiązuje dla 48 państw najmniej rozwiniętych wraz z 6 państwami z grupy AKP i daje prawo dostępu do rynku wspólnotowego na preferencyjnych warunkach dla wszystkich towarów przywożonych z tych krajów, z wyjątkiem broni.

²³ *Akty prawne Unii Europejskiej...*, s. 17.

²⁴ Ł. Chudoba, Z. Smoleński, R. Urban i inni, *Ocena skutków reformy rynku cukru*, „Przemysł Spożywczy” 2005, nr 1, s. 15-16.

4. Przeobrażenia unijnego rynku cukru pod wpływem reformy

Wielkość podaży na rynku cukru wśród unijnych producentów reguluje system kwot produkcyjnych (tab. 1).

Tabela 1. Limity produkcji cukru białego w Unii Europejskiej w latach 2005-2010 (w tys. ton)

Kraj	Przed reformą	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Francja*	3 589	3 552	3 640	2 957	2 957
Niemcy	3 417	3 655	3 655	2 898	2 898
Polska	1 672	1 672	1 773	1 406	1 406
Włochy	1 555	779	754	508	508
Wielka Brytania	1 139	1 139	1 221	1 057	1 057
Hiszpania	997	904	887	631	499
Holandia	865	865	876	805	805
Belgia	820	820	862	676	676
Czechy	455	455	370	373	373
Dania	421	421	421	372	372
Węgry	402	402	299	105	105
Austria	387	387	406	351	351
Szwecja	368	326	326	293	293
Grecja	320	318	159	159	159
Słowacja	210	207	140	112	112
Irlandia	186	0	0	0	0
Finlandia	144	146	90	81	81
Rumunia	109	109	109	105	105
Litwa	103	103	103	90	90
Łotwa	76	66	0	0	0
Portugalia	73	35	15	0	0
Słowenia	58	53	0	0	0
Bułgaria	b.d.	b.d.	5	0	0
Razem UE	17 366	16 414	16 111	12 979	12 847

* Kwoty dotyczące Francji oraz jej departamentów zamorskich.

Źródło: D. Bleszyńska, *Rynek cukru w Unii Europejskiej w czwartym roku reformy*, „Burak cukrowy”, 2009, nr 4, s. 3, oraz A. Artyszak, *Zmiany na rynku cukru w Polsce po integracji z UE*, „Problemy Rolnictwa Światowego”, Tom 10 (XXV), Zeszyt 1, SGGW, Warszawa 2010, s. 7.

Zgodnie z założeniami reformy rynku cukru podaż na rynku zmniejsza się wraz z ograniczaniem administracyjnym limitów produkcyjnych. W okresie 4 lat obowiązania nowych regulacji udało się zredukować podaż rynkową o 75% planowanego na cały okres reformy zmniejszenia produkcji w Unii Europejskiej. Największe ograniczenie produkcji nastąpiło w trzecim roku obowiązywania nowych zasad. Zmniejszenie ilości produkowanego cukru nastąpiło w każdym z 27 państw członkowskich, pomimo że w pierwszym roku obowiązywania reformy 10 państw

nie zmniejszyło produkcji, a producenci niemieccy wytwarzali nawet więcej cukru niż przed wprowadzeniem nowych zasad. Na całkowitą rezygnację z produkcji cukru zdecydowało się 5 członków Wspólnoty.

Tabela 2. Handel cukrem białym w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2010 (w tys. ton)

Wyszczególnienie	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Import	6 163	7 972	7 704	7 906	8 616	9 502
Eksport	8 982	12 195	5 640	6 380	6 554	8 606
Bilans handlu	2 819	4 223	-2 064	-1 526	-2 062	-896

Źródło: jak do rys. 1.

W badanym okresie Unia Europejska z jednego z najważniejszych światowych eksporterów cukru stała się importerem. W początkowych sezonach badanego okresu eksport znacznie przewyższał import – w sezonie 2005/06 przewaga eksportu nad importem wynosiła ponad 50%. Wraz z rozpoczęciem reformy rynku cukru nastąpiło ograniczanie produkcji wśród państw Wspólnoty, tak że import był wyższy od eksportu o 30%. Pomimo wzrostu wolumenu eksportowanego cukru, w sezonie 2009/10 saldo handlu cukrem w krajach Unii Europejskiej pozostało ujemne. Tendencja taka będzie się z pewnością pogłębiać.

Wspólnotowy przemysł cukrowniczy przed rozpoczęciem reformy rynku cukru charakteryzował się wysokim stopniem koncentracji produkcji i kapitału. Około 40 firm sprawowało władzę nad 198 cukrowniami i 8 rafineriami, z czego 10 największych holdingów posiadało 75% wszystkich cukrowni i 74% całości limitów produkcyjnych Unii Europejskiej²⁵.

Tabela 3. Liczba cukrowni będących w posiadaniu głównych koncernów cukrowniczych w UE w latach 2005-2010

Koncern	2005	2010	Koncern	2005	2010
Südzucker	44	32			
Polski Cukier	24	7	Cristal Union/ SDHF Union	9	8
Nordzucker	16	17	Tereos	8	10
Pfeifer & Langen	12	11	Azucarera Ebro	8	4
Danisco	11	7	Italia Zuccheri	5	1
British Sugar	11	4	Pozostałe	42	1
Razem UE	190	102			

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów rocznych poszczególnych koncernów.

W trakcie trwania reformy na rynku cukru w Unii Europejskiej nastąpiła znaczna koncentracja kapitałowa sektora cukrowniczego. Po 4 latach reformy pro-

²⁵ Sugar Policy Reform in the European Union and In World Sugar Markets, OECD, Paryż 2007, s. 61.

dukcję cukru kontrolowało 10 koncernów cukrowniczych, z czego 98% cukrowni znajdowało się w posiadaniu 7 z nich. W badanym okresie nastąpiło połączenie dwóch koncernów: British Sugar oraz Azucarera Ebro. Jednocześnie wszystkie koncerny przeprowadzały restrukturyzację i zamykały swoje zakłady.

5. Zakończenie

Globalizacja zwiększyła konkurencję na światowym rynku, czego efektem są znaczące przemiany w polityce na rynku cukru poszczególnych regionów. W celu efektywniejszego wykorzystania posiadanego potencjału konkurencyjnego wiodące dotychczas koncerny pochodzące z Unii Europejskiej zamykają większość cukrowni na terenie Wspólnoty, natomiast rozwijają ekspansję na rynki pozaeuropejskie. Wzrosło znaczenie producentów cukru z krajów rozwijających się, którzy szybciej zaabsorbowali zmiany zachodzące na światowym rynku. Ponadto procesy globalizacyjne, które wymusiły redukcję stosowanych instrumentów interwencjonizmu państwowego, przyczyniły się do zmniejszenia nadwyżki podaży na światowym rynku cukru.

Literatura

- Akty prawne Unii Europejskiej dotyczące mechanizmów WPR administrowanych przez AGR, ARR*, Warszawa 2006.
- Artyszak A., *Zmiany na rynku cukru w Polsce po integracji z UE*, „Problemy Rolnictwa Światowego”, Tom 10 (XXV), Zeszyt 1, SGGW, Warszawa 2010.
- Artyszak A., Budzyńska A., *Co dalej z reformą rynku cukru?*, „Wieś Jutra” 2005, nr 12.
- Artyszak A., Budzyńska A., *Zasady reformy rynku cukru*, „Wieś Jutra” 2006, nr 2.
- Bleszyńska D., *Rynek cukru w Unii Europejskiej w czwartym roku reformy*, „Burak Cukrowy” 2009, nr 4.
- Braun J., Mengistu T., *Poverty and the Globalization of the Food and Agriculture System, 2020 Focus Brief on the World's Poor and Hungry People*, International Food Policy Research Institute, Washington 2007.
- Chmielewski Ł., *Światowy rynek cukru. Opracowanie sygnałne*, wydania z lat 2005-2010, Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa, Warszawa.
- Chudoba L., *Wpływ systemu regulacji rynku cukru na przemysł cukrowniczy w Polsce i 15 krajach Unii Europejskiej*, IERiGŻ, Warszawa 2004.
- Chudoba L., Smoleński Z., Urban R. i inni, *Ocena skutków reformy rynku cukru*, „Przemysł Spożywczy” 2005, nr 1.
- Kondrakiewicz T., *Holdingi w przemyśle cukrowniczym. Procesy dostosowawcze do integracji z UE*, UMCS, Lublin 2000.
- Kopiński D., *Liberalizacja handlu artykułami rolnymi na forum WTO*, [w:] *10 lat Światowej Organizacji Handlu*, Aboretum, Warszawa 2005.
- Krugman P., Obstfeld M., *Ekonomia międzynarodowa. Teoria i praktyka*, Tom I, PWN, Warszawa 2007.

- Malinowska M., *Globalizacja i zachowania podmiotów rynkowych – aspekt teoretyczny*, [w:] *Zachowania podmiotów rynkowych w warunkach globalizacji*, red. M. Malinowska, B. Kucharska, PWE, Warszawa 2006.
- Mizutani P., *Sugar, Ethanol & Cogen*, Cosan Day, New York, 26 October 2010.
- Rozporządzenie Wspólnoty Europejskiej nr 318/2006 w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze cukru (DzUrzWE 2006, L 58/1).
- Staszczak D., *Globalizacja. Zbiorowa hegemonia mocarstw i korporacji transnarodowych a globalny marketing*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Staszczak D., *USA – UE wzajemne stosunki na tle zmian systemu światowego*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001.
- Sugar Futures, Feasibility Study*, Multi Commodity Exchange of India Ltd, Mumbai 2005.
- Sugar Policy Reform in the European Union and In World Sugar Markets*, OECD, Paryż 2007.
- Sugar: World Production Supply and Distribution*, United States Department of Agriculture, USDA Foreign Agricultural Service, May 2010.
- Szajner P., *Zmiany w systemie regulacji rynku cukru w Unii Europejskiej*, „Przemysł Spożywczy” 2006, nr 1.
- Szymański W., *Globalizacja a konkurencja i mikroekonomiczne podstawy równowagi makroekonomicznej*, [w:] *Przedsiębiorstwo wobec globalizacji i integracji*, red. W. Szymański, SGH, Warszawa 2002.
- The Agriculture Agreement: new rules and commitments*, http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm3_e.htm, 01.03.2011.

EUROPEAN UNION SUGAR MARKET UNDER THE INFLUENCE OF THE GLOBALIZATION PROCESS

Summary: The reform of the European Union sugar market was introduced because of globalization processes. The aim of the reform is to prepare sugar producers for trade liberalization and the reduction of the interventionist policy. Changes on the world sugar market and the state of implementation of sugar market reform in the EU are presented in the paper.